

กระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT PROCESS ON UNIVERSAL DESIGN OF TEMPLES IN AYUTTHAYA PROVINCE

พระมหาบรรณ ปญญารโ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

Phramaha Ban Panyatharo, Phra Udomsittthinayok (Kampol Kunangkar),
Phrakhru Suteekittibundit (Krissada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: bunwatyai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด และ 2. ศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสังฆาธิการ บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้นำชุมชนประชาชนและนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด พบว่าจุดแข็ง ได้แก่ วัดศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย มีศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล และมีการใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสม มีจุดอ่อนดังนี้ ได้แก่ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยเหลือคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ค่าใช้จ่ายสูง และผู้ใช้บริการยังไม่กล้าไม่มั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในวัด มีโอกาสดังนี้ ได้แก่ มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมีโอกาสช่วยเพิ่มสมรรถนะของการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีอุปสรรคดังนี้ ได้แก่ มีกฎหมายบังคับแต่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นข้อจำกัด และ

*Received August 26, 2023; Revised September 1, 2023; Accepted September 9, 2023

ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ 2. กระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด พบว่า ด้านการวางแผน กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการให้ชัดเจน ด้านการลงมือทำ มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านความสะอาดสบายของร่างกาย และผู้มีความต้องการพิเศษแต่ละชนิด ด้านการตรวจสอบ การตรวจสอบปัญหาทั้งปวงและแนวทางในการปรับปรุงสถานที่ให้เข้ากันได้กับความต้องการ ด้านการปรับปรุงแก้ไข การปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายนอกและภายในวัดให้สะอาดสบายและใช้งาน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; อารยสถาปัตย์; วัด

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the general state of civilizational architecture management of monasteries and 2. To study the process of civilizational architecture management in monasteries, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the qualitative research method. by in-depth interviewing the monk Personnel from the Provincial Office of Buddhism, community leaders, people, and scholars in Buddhist management by purposefully selection of 25 key informants with a with 9 participants who were experts. The data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research results were as follows: 1. The general situation in civilized architecture management of monasteries showed in line with SWOT analysis that: Strengths; Monasteries are the center of communities in Thai society that have potential and readiness in human resources and using appropriate techniques and tools. Weakness: There were areas for improvement, more knowledgeable personnel to help the monks continuously. High running costs and the service users still need to be more confident in accessing the public spaces in the monasteries. Opportunities: There was continuous support from government and private budgets. Promoting sustainable tourism and having the opportunity to increase the efficiency of tourism in the area. Threats: obstacles were as follows: There was a law that has been enforced but has yet to achieve the practical effect it should have. The law on ancient monuments is restrictive and the need for rules, orders, commands, and effective performance evaluation monitoring.

Set a clear management policy aspect of doing There was an application of knowledge on the comfort of the body and people with special needs of each type of inspection. Examination of all problems and ways to improve the facility to meet the requirements. Improvement Modification of the structure outside and inside the monasteries to be comfortable and usable.

Keywords: Management; Universal Design; Wat

บทนำ

พระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งด้านกายภาพประวัติศาสตร์ และอารยธรรม มีโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรุ่งเรืองในอดีตและเมื่อ สหประชาชาติ (UNESCO) ได้รับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาไว้เป็นมรดกโลก ทางวัฒนธรรม เป็นผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองที่มึนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง (ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร, 2552)

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การบริหารวัดจึงมีทั้งการบริหารตามภารกิจของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนด ตลอดจนการบริหารวัดในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีอารยสถาปัตย์ (Universal Design) คือ การออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย เป็นแนวความคิดการออกแบบสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม ที่ไม่ได้เน้นเพียงแต่คนพิการเท่านั้น รวมไปถึงผู้ป่วยที่ใช้รถเข็นวีลแชร์ เด็ก ผู้สูงอายุ หรือคนทุกช่วงวัยที่เป็นการออกแบบที่ไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกในการใช้งานและเข้าถึงได้ของทุกคน การให้ความสำคัญในการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักอารยสถาปัตย์นี้ โดยเฉพาะเพื่อคนพิการที่เป็นทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย ที่ต้องการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

หลักการออกแบบที่เป็นอารยสถาปัตย์ หรือ Universal Design ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ความสะดวก ปลอดภัย เป็นธรรม ทั้งถึง และเท่าเทียม การออกแบบที่ก่อให้เกิดความไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย ไม่เป็นธรรม ไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียม ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมิให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในอดีต และปัจจุบันนั้น นอกจากจะเป็นการละเมิด และละเมิดสิทธิผู้

พิการ ดำรงจทหรรพำนศีก ผู้สูงอาย ผู้ป่วยพักฟื้นหรือผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง (รวมถึงสตรีมีครรภ์ และเด็กเล็กที่ยังต้องใช้อุปกรณ์เด็กด้วย) อันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลซึ่งขัดต่อทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยเอง แล้ว ยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของชาติในฐานะเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของโลกอีกด้วย ด้วยความสำคัญดังกล่าว อารยสถาปัตย์ถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่ทุกฝ่าย จะต้องดำเนินการด้านอารยสถาปัตย์ให้แล้วเสร็จ รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากเดิมที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์อยู่บ้าง แล้ว พร้อมทั้งจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และผู้บริหารวัดยังมีแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกภายในวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากเขตโบราณสถาน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เพื่อศึกษากระบวนการ และเพื่อนำเสนอ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้ทราบถึงความสำคัญของปัญหาความไม่เพียงพอของ อารยสถาปัตย์ดังที่กล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการ อารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นแบบอย่างในแหล่งท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็ง (พรวิฑู โค้วชาภรณ์, 2557)

หลักแท้แก่นธรรมในพระพุทธศาสนาองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่า เกิดแก่เจ็บตายเป็นของธรรมดา ไม่มีใครล่วงพ้นไปได้ ไม่ว่าจะอยู่ชั้นชั้นวรรณะใด จะยากดีมีจน หรือสูงต่ำ ดำขาว ดังนั้น การออกแบบบ้านเมืองให้มีอารยสถาปัตย์ จึงแสดงถึงความไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต และเป็นการออกแบบที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนทุกคนโดยแท้จริง เพราะวันหนึ่ง เราเองนั้นแหละที่อาจต้องพึ่งพาอารยสถาปัตย์ ต้องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพราะวันหนึ่งเราอาจต้องเจ็บไข้ได้ป่วย เราอาจต้องแก่ชรา เราอาจมีปัญหา เรื่องสุขภาพ หรือไม่ก็อาจต้องมีครอบครัว มีภรรยาที่ตั้งครรภ์ มีลูกเล็กให้ต้องเลี้ยงดูหรือ มีภาระหน้าที่ต้องดูแลพ่อแม่เฒ่าผู้มีพระคุณ

ดังนั้น จากสถานการณ์การท่องเที่ยวระดับโลก วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอีกสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเลือกเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว เหตุนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล เพื่อให้วัดและ ศาสนสถานต่าง ๆ ได้มีการสร้างทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รองรับสังคมผู้สูงวัย และส่งเสริมสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียม โดยสะดวก ปลอดภัย ทันสมัย เป็นธรรม ทั้งถึง

เท่าเทียม ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ ตรงตามหลักการออกแบบที่เป็น Friendly Design คือ เป็นมิตรกับคนทั้งมวล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเจ้าอาวาสหรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายของ วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 วัด จากจำนวนทั้งสิ้น 497 วัด โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นวัดที่มีโบราณสถาน 2) เป็นวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว 3) เป็นวัดที่มีอารยสถาปัตย์ กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูปหรือคนประกอบด้วยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการสาธิตการ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key-Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5 รูปหรือคน รวม 25 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1) กลุ่มเจ้าอาวาสหรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 วัด จากจำนวนทั้งสิ้น 497 2) กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน 3) กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการ 4) กลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ และ 5) ตัวแทนนักวิชาการด้านสถาปัตยกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ 2 ประเภทดังนี้ 1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น 2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถาม และสนทนาให้ได้สาระสำคัญตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดกลาง โดยอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลหลั่งไหล (Flow) ออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยกันเองและระหว่างกลุ่มสมาชิกกลุ่มกับผู้ดำเนินการสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสารความหมายและลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 มีจุดแข็งดังนี้ ได้แก่ 1. วัดศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย 2. มีศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล 3. มีการใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสม 4. มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญ 5. มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 6. มีการสร้างความต่อเนื่องในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ และ 7. มีการสร้างสัมพันธภาพและความเข้มแข็งในกลุ่ม

1.2 มีจุดอ่อนดังนี้ ได้แก่ 1) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถช่วยเหลือคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง 2) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง 3) ผู้ใช้บริการยังไม่กล้าไม่มั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในวัด 4) ภาระงานที่มากเกินไป การต้องดูแลงาน 5) ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐเท่าที่ควร 6. ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการเฉพาะ 7. การไม่ตระหนักถึงการให้ความสำคัญ

1.3 มีโอกาสดังนี้ ได้แก่ 1) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) มีโอกาสช่วยเพิ่มสมรรถนะของการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การสร้างความพึงพอใจในการเข้าชม 6) เทคโนโลยีมีความทันสมัย และ 7) การใช้ทรัพยากรชุมชนให้เหมาะสม

1.4 มีอุปสรรคดังนี้ ได้แก่ 1) มีกฎหมายบังคับใช้แล้ว แต่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร 2) กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นข้อจำกัด 3) ขาดกฎระเบียบ คำสั่งการบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ 4) ขาดความรู้ศาสตร์ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญอย่างมาก 5) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ 6) การขยายตัวของประชากรในเมือง 7) ขาดการอบรมและการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องของเจ้าคณะผู้ปกครอง 8) ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ

1.5 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) จัดทำแผนงานด้านอารยสถาปัตย์ 2) จัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม 3) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน 4) ดำเนินการตามแผนแม่บทอย่างเคร่งครัด 5) จัดการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาอารยสถาปัตย์

2. กระบวนการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
กระบวนการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบด้วย

1) ด้านการวางแผน กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการให้ชัดเจน กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ชัดเจน กำหนดเขตพุทธาวาส สังฆาวาส ให้ชัดเจน การจัดคณะกรรมการขึ้นมาบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหรือชาวบ้าน ก่อนดำเนินการทุกครั้ง เพื่อป้องกันความเสียหายเข้าร่วมประชุมกับคณะสงฆ์เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติทุกครั้ง และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน 2) ด้านการลงมือทำ มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านความสะอาดสบายของร่างกาย และผู้มีความต้องการพิเศษแต่ละชนิด มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้กับเครือข่ายกลุ่มที่เกี่ยวข้อง มีการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้บริการทั้งในปัจจุบันและในอนาคต พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส ดำเนินการพัฒนาวัด ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทางราชการ และดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ โดยควรคำนึงถึงโอกาสและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาอารยสถาปัตย์ 3) ด้านการตรวจสอบ การตรวจสอบปัญหาทั้งปวงและแนวทางในการปรับปรุงสถานที่ให้เข้ากันได้กับความต้องการ กระบวนการตรวจสอบการเข้าถึงของผู้พิการในวัด กระบวนการตรวจสอบการให้ความสนใจต่อความต้องการของผู้พิการ กระบวนการตรวจสอบการสอดคล้องกับกฎหมาย กระบวนการตรวจสอบการศึกษาและการสร้างความตระหนัก ตรวจสอบว่าวัดมีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ อารยสถาปัตย์ และเป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับในการกำกับดูแลรักษาทรัพยากร 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข การปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายนอกและภายในวัดให้สะอาดสบายและใช้งาน การพัฒนาการเข้าถึงและการเคลื่อนไหว การปรับปรุงแก้ไขการให้บริการวัด การสำรวจและฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งาน การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมหรืออัตลักษณ์ของแต่ละวัดเป็นสำคัญ การออกแบบสิ่งก่อสร้างที่เป็นมาตรฐานสำหรับความปลอดภัย และการออกแบบที่มีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบด้วยจุดแข็งดังนี้ คือ 1) วัดศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย 2) มีศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล 3) มีการใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสม 4) มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญ 5) มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 6) มีการสร้างความต่อเนื่องในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ และ 7) มีการสร้างสัมพันธภาพและความเข้มแข็งในกลุ่ม มีจุดอ่อนดังนี้ คือ 1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง 2) ผู้ใช้บริการยังไม่กล้าไม่มั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในวัด 3) ภาระงานที่มากเกินไป การต้องดูแลงาน 4) ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐเท่าที่ควร

5) ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการเฉพาะ 6) การไม่ตระหนักถึงการให้ความสำคัญ มีโอกาสดังนี้ ได้แก่ 1) มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3) มีโอกาสช่วยเพิ่มสมรรถนะของการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การสร้างความพึงพอใจในการเข้าชม 6) เทคโนโลยีมีความทันสมัย และ 7) การใช้ทรัพยากรชุมชนให้เหมาะสม มีอุปสรรคดังนี้ ได้แก่ มีกฎหมายบังคับ ใช้แล้ว แต่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร 1) กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นข้อจำกัด 2) ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ 3) ขาดความรู้ศาสตร์ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญอย่างมาก 4) ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ 5) การขยายตัวของประชากรในเมือง 6) ขาดการอบรมและการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องของเจ้าคณะผู้ปกครอง 7) ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชา และการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิสิฐพัชราจารย์ (ฉิม ปารคุ) (2557) วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการสาธนาอุปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรีผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาทั่วไปที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาการจัดการสาธนาอุปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี พบว่า จุดแข็งในการดำเนินงานของพระสังฆาธิการ คือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานอย่างเด่นชัด ทั้งระยะสั้นและระยะยาว อาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ จุดอ่อนในการดำเนินงาน คือ พระสังฆาธิการบางท่านแบกภาระหน้าที่หลายบทบาท บางรูปมีอายุมาก พรรษามาก การติดต่อดำเนินงานเป็นอุปสรรค ส่วนโอกาสในการดำเนินงานคือ ชาวเพชรบุรีเป็นชาวพุทธที่มีจิตศรัทธาในการทำบุญบริจาคทรัพย์มาก และชุมชนให้ความร่วมมือในการระดมทุนในการก่อสร้างศาสนสถานศาสนวัตถุเป็นอย่างดี ส่วนอุปสรรคในการดำเนินงาน คือ ขาดหน่วยงานของทางราชการที่จะเข้ามาช่วยดูแลการก่อสร้าง ซ่อมแซม ควบคุมดำเนินงานในด้านศิลปะต่าง ๆ จึงทำให้รูปลักษณ์สถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปบางส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซุบ ธมมโชโต) (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ผลการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า ยังขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับในการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรรมมณ (ธมมพล) (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้เป็น

3 ประเด็น คือ 1) บทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เนื่องจากพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีพระอายุกาลมากหลายรูป มีประสบการณ์ในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดมาอย่างยาวนานจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ สู่พระภิกษุสามเณรและประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด 2) บทบาทด้านวิธีการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดภายในวัดพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส นับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดเพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอยู่ใกล้ชิดกับโบราณสถาน จึงมีขั้นตอนและวิธีการในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด 3) บทบาทด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดเนื่องจากโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษธรรมชาติอยู่ทุกปี พระสังฆาธิการจึงรับบทหนักในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถาน แต่ด้วยความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณร ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง จึงช่วยกันดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานไม่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อาทิเช่น การสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม จึงทำให้รอดพ้นจากภัยน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี บทบาทด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ลำพังอาศัยพระสังฆาธิการเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานพรักษ์ ขนดีโสภโณ (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่าแนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) การจัดบริหารวัด ได้แก่ การจัดทำแผนผังวัด การจัดการระบบสาธารณูปโภคให้ดี การวางแผนในการซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์วัด การปลูกต้นไม้ เพื่อความร่วมมือร่วมใจ การจัดทำป้ายชื่อ และประวัติวัด และการจัดทำแผนพัฒนาวัด 1 ปี 3 ปี 5 ปี 2) การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด ได้แก่ บัญชีทะเบียนประวัติ วางระเบียบข้อบังคับสำหรับการปฏิบัติ การประชุมอบรมบุคลากรภายในวัด การให้ศึกษาพระธรรมวินัย การอบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัด มีการปกครองตามลำดับแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ 3) การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดอบรมนักธรรม บาลี ก่อนสอบ การส่งเสริมครูสอนพระปริยัติธรรม การจัดทำแผนการสอน และการจัดสวัสดิการให้แก่ครู การตั้งทุน และมอบทุนการศึกษา และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ภายในวัด 4) การจัดการกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ได้แก่ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนตลอดทั้งปี การส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปอบรมเด็กและเยาวชน การเผยแพร่

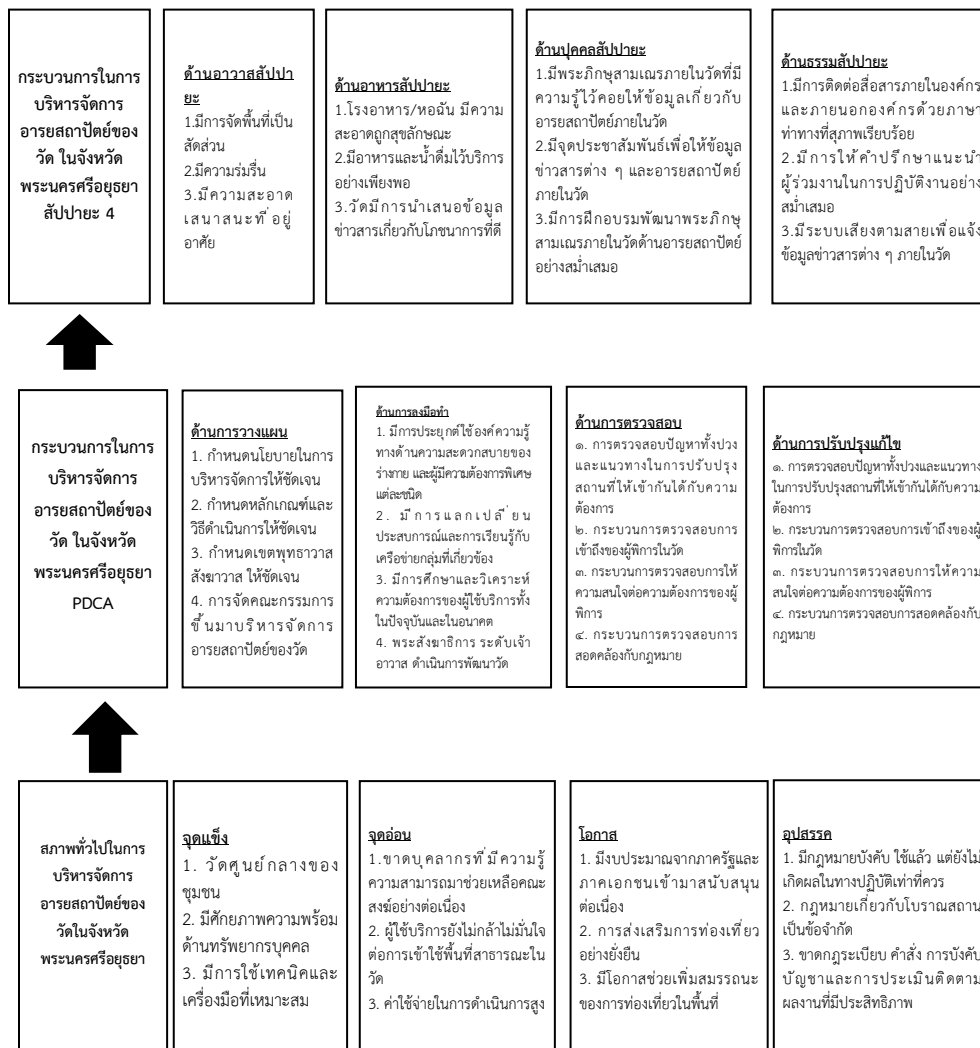
พระพุทธศาสนาเชิงรุก จัดโครงการปฏิบัติธรรม โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านภายในวัด การจัดค่ายคุณธรรม

2. กระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า มี 4 กระบวนการใหญ่ ได้แก่ 1) กระบวนการการวางแผน 2) กระบวนการการลงมือทำ 3) กระบวนการการตรวจสอบ และ 4) กระบวนการการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พุทธิเมธี) (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศอังกฤษ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ วัดต้องมีสัปปายะทั้ง 7 2) ด้านวิทยากร ควรเป็นรูปแบบวิทยากรมีความรู้ดี ตามหลัก สัปปุริสธรรม 7 คือ มีความประพฤติดี มีความสามารถดี รู้เหตุแห่งการเกิดของสุขหรือทุกข์ และผลที่ จะเกิดจากเหตุ รู้จักตนเอง รู้จักประมาณ รู้จักกาลเทศะ รู้จักชุมชน และบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องแล้ว นำกระบวนการพัฒนาเชิงระบบมาใช้ 3) การบริหารจัดการที่ดี ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเนื่อง ๆ และมีการวางแผนระยะสั้นและแผนระยะยาว ระยะ 1 ปี 5 ปี 10 ปี ตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวัชรสุวรรณาทร (ลูกซบ ธมฺมโชโต) (2558) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาทธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ผลการศึกษา พบว่า 1. สภาพปัญหาอุปสรรคของการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า ยังขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สำหรับประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับในการอนุรักษ์ยังมีไม่เพียงพอ 2. การบูรณาการระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการ พบว่า การวางแผนพระสังฆาธิการต้องวางแผนให้ชัดเจน การจัดองค์การพบว่า องค์การจะต้องรวบรวมข้อมูลของปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมกับโครงสร้างองค์กรในการดำเนินกิจกรรมให้มีความคล่องตัว การบริหารบุคคล พบว่า การเสาะแสวงหาเพื่อเลือกสรรให้ได้คนที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานในการอนุรักษ์หรือผู้ที่มีความรักต่อโบราณอย่างสูงสุดเข้ามาทำหน้าที่ในการดูแลปกป้อง การอำนวยความสะดวก พระสังฆาธิการจะต้องมีความรู้และข้อมูลอย่างลึกซึ้งที่สามารถนำไปกำหนดการวินิจฉัยสั่งการที่รวดเร็วแม่นยำ และการควบคุม พบว่า การใช้ระเบียบและระบบที่จัดวางขึ้น พระสังฆาธิการจะต้องพัฒนาระบบของจิตสำนึก มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อพระศาสนา สำหรับการบูรณาการหลักพุทธธรรมจะต้องทำให้พระสังฆาธิการมีฉันทะใส่ใจในการอนุรักษ์อยู่เสมอและมุ่งมั่น มีวิริยะความขยันหมั่นเพียรในการอนุรักษ์โบราณสถาน

ความพยายามอดทน มีจิตตะความตั้งใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีความกระตือรือร้น และมีวิมิงสาใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

1. มีจุดแข็งดังนี้ ได้แก่ 1. วัดศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทย 2. มีศักยภาพความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคล 3. มีการใช้เทคนิคและเครื่องมือที่เหมาะสม 4. มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญ 5. มีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ 6. มีการสร้างความต่อเนื่องในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ และ 7. มีการสร้างสัมพันธภาพและความเข้มแข็งในกลุ่ม

2. มีจุดอ่อนดังนี้ ได้แก่ 1. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยเหลือคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง 2. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง 3. ผู้ใช้บริการยังไม่กล้าไม่มั่นใจต่อการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในวัด 4. ภาระงานที่มากเกินไป การต้องดูแลงาน 5. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐเท่าที่ควร 6. ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการเฉพาะ และ 7. การไม่ตระหนักถึงการให้ความสำคัญ

3. มีโอกาสดังนี้ ได้แก่ 1. มีงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนต่อเนื่อง 2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3. มีโอกาสช่วยเพิ่มสมรรถนะของการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4. การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน 5. การสร้างความพึงพอใจในการเข้าชม 6. เทคโนโลยีมีความทันสมัย และ 7. การใช้ทรัพยากรชุมชนให้เหมาะสม

4. มีอุปสรรคดังนี้ ได้แก่ 1. มีกฎหมายบังคับใช้แล้ว แต่ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าที่ควร 2. กฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานเป็นข้อจำกัด 3. ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ 4. ขาดความรู้ศาสตร์ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญอย่างมาก 5. ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ 6. การขยายตัวของประชากรในเมือง 7. ขาดการอบรมและการกำกับดูแลอย่างต่อเนื่องของเจ้าคณะผู้ปกครอง และ 8. ขาดกฎระเบียบ คำสั่ง การบังคับบัญชาและการประเมินติดตามผลงานที่มีประสิทธิภาพ

5. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1. จัดทำแผนงานด้านอารยสถาปัตย์ 2. จัดสรรพื้นที่ให้เหมาะสม 3. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน 4. ดำเนินการตามแผนแม่บทอย่างเคร่งครัด 5. จัดการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาอารยสถาปัตย์

กระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สัปปายะ 4 ประกอบด้วย

1. ด้านอวาสสัปปายะ ดังนี้คือ วัดหรือศาสนสถานที่มีความสัปปายะ จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่พุทธบริษัท และเอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนมีความสะอาด เสนาสนะที่อยู่อาศัย มีความสว่าง มีความสงบ มีอาคารสถานที่สำหรับการศึกษา และปฏิบัติธรรม แยกเป็นสัดส่วน มีความปลอดภัย และมีวัสดุอุปกรณ์พร้อม

2. อาหารสัปปายะ ดังนี้คือ กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สัปปายะ 4 ด้านอาหารสัปปายะวัดหรือศาสนสถานที่มีความสัปปายะ จะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่พุทธบริษัท และเอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดพื้นที่เป็นสัดส่วน มีความสะอาด เสนาสนะที่อยู่อาศัย มีความสว่าง มีความสงบ มีอาคารสถานที่สำหรับการศึกษาและปฏิบัติธรรม แยกเป็นสัดส่วน มีความปลอดภัย และมีวัสดุอุปกรณ์พร้อม

3. ด้านบุคคลสัปปายะ ดังนี้คือ กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สัปปายะ 4 ด้านบุคคลสัปปายะเป็นการดำเนินการบริหารจัดการปัญหาในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ต้องอาศัยบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม และทางวัดได้ดำเนินการโดยกำหนดให้มีพระภิกษุสามเณรภายในวัดที่มีความรู้ไว้คอยให้ข้อมูลเกี่ยวกับอารยสถาปัตย์ภายในวัด มีจุดประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และอารยสถาปัตย์ภายในวัด มีการฝึกอบรมพัฒนาพระภิกษุสามเณรภายในวัดด้านอารยสถาปัตย์อย่างสม่ำเสมอ มีการบริหารทีมงานให้ทำงานร่วมกันด้วยความเป็นเอกภาพ มีการกำหนดเป้าหมายและการสื่อสาร และมีการบริหารทีมให้อยู่ร่วมกันด้วยสามัคคีธรรม

4. ด้านธรรมสัปปายะ ดังนี้คือ กระบวนการในการพัฒนาการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สัปปายะ 4 ด้านธรรมสัปปายะ มีการประพฤติธรรมทำให้สะดวกสบายแก่การปฏิบัติธรรม สภาพแวดล้อมก็ ช่วยให้อารมณ์ดี สนทนากันแต่เรื่องธรรมะ พูดแล้วสบายใจ มีการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กรด้วยภาษาท่าทางที่สุภาพเรียบร้อย มีการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ มีระบบเสียงตามสายเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารต่างๆภายในวัด มีการแสดงพระธรรมเทศนาเป็นประจำ และมีการทำวัตรสวดมนต์และเจริญจิตตภาวนาเป็นประจำ

กระบวนการในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา PDCA ประกอบด้วย

1. ด้านการวางแผน ประกอบด้วย 1. กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการให้ชัดเจน 2. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ชัดเจน 3. กำหนดเขตพุทธาวาสสังฆาวาส ให้ชัดเจน 4. การจัดคณะกรรมการขึ้นมาบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด 5. ประชุมปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหรือชาวบ้าน ก่อนดำเนินการทุกครั้ง เพื่อป้องกันความเสียหาย 6. เข้าร่วมประชุมกับคณะสงฆ์เพื่อรับทราบนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติทุกครั้ง และ 7. แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน

2. ด้านการลงมือทำ ประกอบด้วย 1. มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านความ สะดวกสบายของร่างกาย และผู้มีความต้องการพิเศษแต่ละชนิด 2. มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และการเรียนรู้กับเครือข่ายกลุ่มที่เกี่ยวข้อง 3. มีการศึกษาและวิเคราะห์ความ ต้องการของผู้ใช้บริการทั้งในปัจจุบันและในอนาคต 4. พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส ดำเนินการพัฒนาวัด 5. ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทางราชการ 6. ดำเนินการตาม แผนที่กำหนดไว้ โดยควรคำนึงถึงโอกาสและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอนของการ พัฒนาอารยสถาปัตย์

3. ด้านการตรวจสอบ ประกอบด้วย 1. การตรวจสอบปัญหาทั้งปวงและแนวทาง ในการปรับปรุงสถานที่ให้เข้ากันได้กับความต้องการ 2. กระบวนการตรวจสอบการเข้าถึง ของผู้พิการในวัด 3. กระบวนการตรวจสอบการให้ความสนใจต่อความต้องการของผู้พิการ 4. กระบวนการตรวจสอบการสอดคล้องกับกฎหมาย 5. กระบวนการตรวจสอบการศึกษา และการสร้างความตระหนัก ตรวจสอบว่าวัดมีการศึกษาและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ อารยสถาปัตย์ และ 6. เป็นภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับในการกำกับดูแลรักษา ทรัพยากร

4. ด้านการปรับปรุงแก้ไข ประกอบด้วย 1. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายนอก และภายในวัดให้สะดวกสบายและใช้งาน 2. การพัฒนาการเข้าถึงและการเคลื่อนไหว 3. การปรับปรุงแก้ไขการให้บริการวัด 4. การสำรวจและฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งาน 5. การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมหรืออัตลักษณ์ของแต่ละวัดเป็นสำคัญ 6. การออกแบบสิ่งก่อสร้างที่เป็นมาตรฐานสำหรับความปลอดภัย และ 7. การออกแบบที่มี ส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรจัดอบรมเพื่อเผยแพร่ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการ อารยสถาปัตย์ภายในวัด โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ จากหน่วยราชการ ส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน และสามารถ เผยแพร่ความรู้ที่จำเป็นต่อไปได้

2. ควรปรับปรุง กฎ ระเบียบ ให้เอื้อต่อการจัดประโยชน์และเหมาะสมกับการ บริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สร้างความตระหนักให้กับพระภิกษุสามเณร และบุคลากรภายในวัด ในการ ปฏิบัติการ Universal Design เพื่อเพิ่มคุณภาพในการให้บริการแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ

2. พัฒนาบริการที่เป็นมาตรฐาน Universally Accessible และตระหนักถึงความต้องการของผู้พิการเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ใช้ร่วมกันได้สะดวกสบาย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ

2. ควรศึกษาการพัฒนาพุทธนวัตกรรมในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ

3. ควรศึกษาตัวชี้วัดในการบริหารการจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร. (2552). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (การศึกษาเฉพาะบุคคลหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พรวิฑู โคว์คชาภรณ์. (2557). อารยสถาปัตย์ (Universal Design). กรุงเทพฯ: สำนักงานวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

พระครูวัชรสุวรรณนารถ (ลูกซุบ ธมฺมโชโต). (2558). การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรมเพื่อส่งเสริมกลยุทธ์การอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรรมมณเฑียร (ธมฺมพล). (2558). การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิสุทธิพัชรการ (ฉิม ปารค). (2558). การพัฒนาการจัดการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ (ปกานนท์ พุทธิเมธี). (2557). รูปแบบการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติกัมมัฏฐานของผู้นำชาวพุทธในประเทศไทย (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภณ. (2558). *การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสนดุฎฐิบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.